

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6
The 6th STOU National Research Conference

สภาพการผลิตและความต้องการการส่งเสริมการผลิตถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกร
ในอำเภอบึงสามัคคี จังหวัดกำแพงเพชร

Production and Extension Needs of Mung Bean Production Substituting for Dry Season Rice
of Farmers in Bueng Samakkhi District of Kamphaeng Phet Province

สุพรรณษา อินตา (Supansa Inta)¹ พรชูลีย์ นิลวิเศษ (Pornchulee Nilvises)²

สมจิต โยธะคง (Somchit Yotakhong)³

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ (2) ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการผลิตถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง (3) สภาพการผลิตและการตลาดถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง (4) ความต้องการการส่งเสริมการผลิตถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง (5) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกร ประชากรในการศึกษา คือ เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการตามความต้องการของชุมชน เพื่อบรรเทาผลกระทบภัยแล้ง ปี 2558/2559 ในอำเภอบึงสามัคคี จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 1,319 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยสูตรของยามานะ สุ่มตัวอย่างแบบง่าย กลุ่มตัวอย่าง 230 ราย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ ผลการศึกษาพบว่า 1) เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 48.31 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ประสบการณ์ในการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังเฉลี่ย 3.33 ปี รายได้และรายจ่ายจากการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังเฉลี่ย 46,682.56 และ 34,882.87 บาทต่อปี ตามลำดับ 2) เกษตรกรมีความรู้ในระดับปานกลาง 3) การผลิตถั่วเขียวของเกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกเดือนพฤศจิกายน ใช้เมล็ดพันธุ์ชยันนา 72 เฉลี่ย 10.68 กิโลกรัมต่อไร่ ไม่มีการคลุมเมล็ดพันธุ์ด้วยเชื้อราโรโซเนียม และสารเคมีป้องกันกำจัดเชื้อรา หว่านหลังการไถเตรียมดิน การเก็บเกี่ยวสังเกตจากการดูสีฝักเปลี่ยนจากเขียวเป็นสีดำ ใช้เครื่องจักรเก็บเกี่ยว แล้วนำไปขายที่จุดรับซื้อท้องถิ่น ไม่มีการแปรรูปและการรวมกลุ่ม 4) ความต้องการการส่งเสริมการผลิตของเกษตรกรภาพรวมในระดับมาก ในด้านความรู้ระดับมาก ในด้านวิธีการถ่ายทอดเทคโนโลยีระดับปานกลาง และในด้านการให้บริการและสนับสนุนปัจจัยการระดับมาก 5) ปัญหาการผลิตของเกษตรกร ได้แก่ ปัจจัยการผลิตมีราคาแพง ขาดแคลนพันธุ์ดี และขาดแคลนแหล่งน้ำและการจัดการระบบการให้น้ำ ราคาไม่ยุติธรรมจากพ่อค้า และราคาผลผลิตไม่แน่นอน มีข้อเสนอแนะ ได้แก่ เกษตรกรควรมีการรวมกลุ่มทั้งในด้านการผลิตและการตลาด และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมควรติดตามการส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: สภาพการผลิต ถั่วเขียว ทำนาปรัง ความต้องการการส่งเสริม จังหวัดกำแพงเพชร

¹ นักศึกษาหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Faii_supansa@hotmail.com

² รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช pornchulee.nil@stou.ac.th

³ รองศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์พิเศษบัณฑิตศึกษาประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

Abstract

The objectives of this study were to study (1) social and economic state of farmers in Bueng Samakkhi District of Kamphaeng Phet Province; (2) their fundamental knowledge of mung bean production substituting for dry season rice; (3) the state of their mung bean production and marketing substituting for dry season rice; (4) their extension needs of mung bean production substituting for dry season rice; and (5) their problems and suggestions of mung bean production substituting for dry season rice. The population in this study was 1,319 farmers in Bueng Samakkhi District of Kamphaeng Phet Province who participated in projects adhering to the needs of their community to reduce the effects of drought in 2015/2016. The sample size was determined by Taro Yamane formula. 230 samples were selected by using simple random sampling methodology. The data were collected by interviewing the samples. The statistical methodology used to analyze the data by computer programs were frequency, percentage, mean, and standard deviation. The findings were as follows: (1) most of the studied farmers were male. Their average age was 48.31 years. They were educated at lower primary level. The average period of their experience of producing mung beans substituting for dry season rice was 3.33 years. Their average income and expenditure on producing mung beans substituting for dry season rice were 46,682.56 baht/year and 34,882.87 baht/year respectively. (2) their knowledge of mung bean production was at medium level. (3) they mostly cultivated their mung beans in November using Chainat 72 variety seeds at the average of 10.68 kg/rai (1 rai = 1,600 square meters). The seeds were not mixed with Raizobium Fungi or fungicide protection. The tribe seeds would have been sowed after plowing the soil. Their produce would have been harvested when the shells of mung beans changed from green to black. They used machines in harvesting, after harvesting their produce would have been distributed at local marketplaces without being processed and group collaboration. (4) their extension needs of mung bean production were generally at high level. Their extension needs in the issues of knowledge transfer, services, and support of production factors were also at high level, while their extension needs in the issue of how to transfer technology was at medium level. and (5) the studied farmers had problems with mung bean production in the issues of high price of production factors; the lack of good mung bean tribes, water sources, and water supply system management; they also had problems with uncertain and unreasonable selling price of mung bean. They suggested that the farmers themselves should have united not only in mung bean production but also in marketing, and related officials should have followed-up and supported them continuously.

Keywords: Production, Mung Bean, Dry Seasoned Rice, Extension need, Kamphaeng Phet Province

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

บทนำ

ข้าวเป็นพืชอาหารหลักและเป็นอาชีพที่สำคัญของเกษตรกรไทย ซึ่งการปฏิบัติของเกษตรกรในการปลูกข้าวอย่างต่อเนื่องทุกปี ไม่มีการพักดินทำให้เกิดการระบาดของข้าววัชพืช โรค และแมลง โดยเฉพาะการระบาดของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล โรคเหี่ยวเฉา และโรคใบไหม้ในพื้นที่ภาคกลางและภาคเหนือตอนล่างอย่างรุนแรงในปี 2552/2553 เกิดความเสียหายเป็นวงกว้าง ส่งผลให้ผลผลิตข้าวลดลงหรือเสียหายจนไม่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ และผลกระทบวิกฤติภัยแล้งได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกปี ในปี 2558 กรมชลประทานได้ประเมินสถานการณ์ภัยแล้งจากปริมาณน้ำต้นทุนที่กักใน 33 เขื่อนหลักและอ่างต่าง ๆ ทั่วประเทศ รวมทั้งปริมาณฝนที่ตกลงมาน้อยกว่าค่าเฉลี่ย ทำให้หลายพื้นที่ประสบปัญหาภัยแล้งทั้งในและนอกเขตชลประทาน มีน้ำไม่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพด้านการเกษตร ในปีการผลิต 2556/2557 กรมชลประทานได้กำหนดมาตรการส่งเสริมการเพาะปลูกพืชฤดูแล้ง เกษตรกรหลายพื้นที่ให้ความร่วมมือในการปลูกพืชใช้น้ำน้อย เช่น ถั่วเขียว เพราะใช้น้ำน้อย ให้ผลผลิตในเวลารวดเร็ว ต้นทุนการผลิตน้อย สามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัวในเวลาอันสั้น

ข้อมูลจากระบบสารสนเทศการผลิตทางด้านเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร ปีการผลิต 2557/2558 ระบุว่า อำเภอบึงสามัคคี จังหวัดกำแพงเพชร มีพื้นที่ปลูกข้าว 48,582 ไร่ ซึ่งมีการทำนาอย่างต่อเนื่องติดต่อกันทั้งปี ส่งผลให้เกิดปัญหาการระบาดของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล และความเสื่อมโทรมของสภาพดินส่งผลให้เกษตรกรมีต้นทุนในการทำนาสูงขึ้น อีกทั้งปัญหาการขาดแคลนน้ำสำหรับการเกษตรกรรมในฤดูแล้งโดยเฉพาะการทำนาปรัง ดังนั้นจึงมีโครงการส่งเสริมการปลูกพืชใช้น้ำน้อยทดแทนการทำนาปรัง ซึ่งสำนักงานเกษตรอำเภอบึงสามัคคีได้ดำเนินการส่งเสริมมาเป็นเวลา 3 ปีแล้ว และในปี 2558/2559 ผลกระทบจากวิกฤติภัยแล้งรัฐบาลจึงมีโครงการบูรณาการมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบภัยแล้งปี 2558/2559 โดยเฉพาะมาตรการที่ 1 ส่งเสริมความรู้และการสนับสนุนปัจจัยการผลิตเพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือน มีเกษตรกรที่สนใจเข้าร่วมโครงการตามกิจกรรมการสร้างรายได้จากการส่งเสริมปลูกพืชในฤดูแล้ง พืชตระกูลถั่ว (ถั่วเขียว) จำนวน 1,319 ราย แต่การปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังที่ผ่านมายังไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากเกษตรกรไม่มีการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาปรับใช้ จึงทำให้ผลผลิตที่ได้ค่อนข้างต่ำ

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการศึกษาสภาพการผลิตและความต้องการการส่งเสริมการผลิตถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง รวมถึงทราบปัญหาและข้อเสนอแนะจากเกษตรกรในอำเภอบึงสามัคคี จังหวัดกำแพงเพชรว่าเป็นอย่างใด เพื่อนำผลจากการวิจัยที่ได้ไปใช้ข้อมูลในการวางแผนการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรที่มีความเหมาะสมถูกต้องตามหลักวิชาการ และสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร
- 2) เพื่อศึกษาความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการผลิตถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกร
- 3) เพื่อศึกษาสภาพการผลิตและการตลาดถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกร
- 4) เพื่อศึกษาความต้องการการส่งเสริมการผลิตถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6 The 6th STOU National Research Conference

5) เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกร

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการตามความต้องการของชุมชน เพื่อบรรเทาผลกระทบภัยแล้ง ปี 2558/2559 และเป็นเกษตรกรที่สมัครขอรับความต้องการสร้างรายได้จากการสนับสนุนปัจจัยการผลิตด้านพืชตระกูลถั่ว (ถั่วเขียว) ในเขตพื้นที่อำเภอบึงสามัคคี จังหวัดกำแพงเพชร 1,319 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ Taro Yamane ยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนร้อยละ 0.06 จะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 230 ราย ใช้วิธีการสุ่มแบบอย่างง่าย (sample random sampling) โดยการจับสลากตามรายชื่อเกษตรกรผู้ปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังในอำเภอบึงสามัคคี จังหวัดกำแพงเพชร ตามสัดส่วนของแต่ละตำบล

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์ (interview schedule) ซึ่งประกอบด้วยคำถามแบบปลายปิด (closed-end question) และคำถามแบบปลายเปิด (open-ended question) ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง ตอนที่ 2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการผลิตถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกร ตอนที่ 3 สภาพการผลิตและการตลาดถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกร ตอนที่ 4 ความต้องการการส่งเสริมการผลิตถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกร และตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกร

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นเกษตรกรผู้ปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง อำเภอบึงสามัคคี จังหวัดกำแพงเพชร ใช้ระยะเวลาระหว่างเดือน เมษายน ถึงเดือน พฤษภาคม 2559

4. การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ

1) สภาพทางสังคมของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 48.31 ปี สมรสแล้ว เกษตรกรหนึ่งในสามจบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งทางสังคมแต่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมโดยเฉพาะสมาชิกกลุ่มลูกค้านาคาร์เพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.26 คน มีประสบการณ์ในการปลูกข้าวเฉลี่ย 21.27 ปี ปลูกถั่วเขียวเฉลี่ย 4.39 ปี และปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง 3.33 ปี ระดับการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตรจากแหล่งต่าง ๆ ของเกษตรกรในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และได้รับจากแหล่งต่าง ๆ เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ สื่อบุคคลในระดับปานกลาง สื่อมวลชนและสื่อกิจกรรมในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นประเด็นย่อย พบว่า สื่อบุคคล เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและผู้นำท้องถิ่นในระดับมาก สื่อมวลชน เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารจากวารสาร อินเทอร์เน็ต แผ่นพับ และหนังสือพิมพ์ในระดับน้อย และสื่อกิจกรรม เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารจากการประชุม และการอบรมในระดับมาก

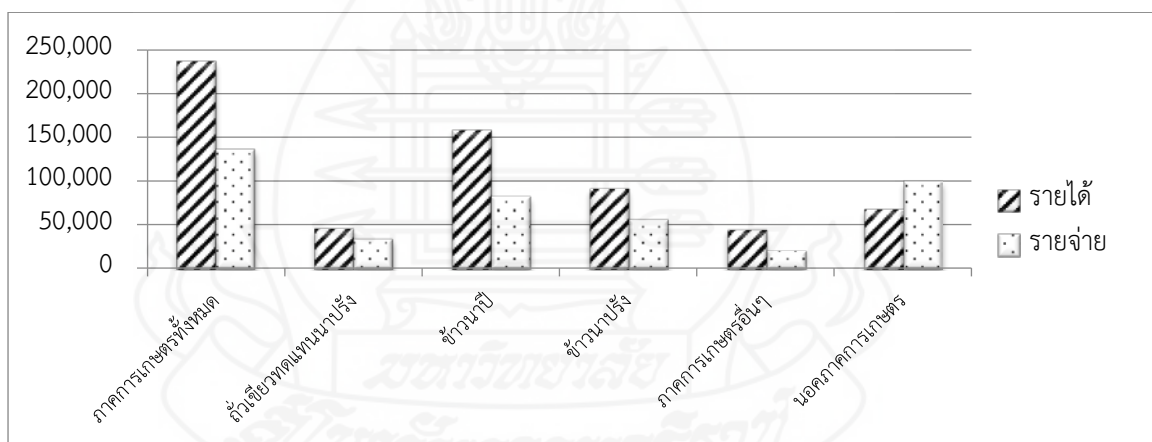
การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

2) สภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกร พบว่า คราวเรือนเกษตรกรทั้งหมดประกอบอาชีพทำนาและรองลงมารับจ้าง พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ย 32.26 ไร่ พื้นที่ปลูกข้าวนาปีทั้งหมดเฉลี่ย 33.13 ไร่ พื้นที่ปลูกข้าวนาปรังทั้งหมดเฉลี่ย 19.48 ไร่ และพื้นที่ปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังทั้งหมดเฉลี่ย 17.66 ไร่ มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในการปลูกถั่วเขียวเฉลี่ย 2.67 คน ส่วนใหญ่มีการจ้างแรงงานนอกครัวเรือนในการปลูกถั่วเขียว ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เฉลี่ย 98.68 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาผลผลิตเฉลี่ย 26.17 บาทต่อกิโลกรัม ส่วนมากใช้เงินทุนของตนเองในการปลูกถั่วเขียว

รายได้จากภาคการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ย 237,157.00 บาทต่อปี ได้แก่ รายได้จากการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังเฉลี่ย 46,682.56 บาทต่อปี รายได้จากการปลูกข้าวนาปีเฉลี่ย 158,541.83 บาทต่อปี รายได้จากการปลูกข้าวนาปรังเฉลี่ย 91,844.44 บาทต่อปี และรายได้จากภาคการเกษตรอื่น ๆ เฉลี่ย 45,205.26 บาทต่อปี ส่วนรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 68,679.67 บาทต่อปี (ภาพที่ 1)

รายจ่ายภาคการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ย 136,514.13 บาทต่อปี ได้แก่ รายจ่ายในการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังเฉลี่ย 34,882.87 บาทต่อปี รายจ่ายในการปลูกข้าวนาปีเฉลี่ย 82,748.65 บาทต่อปี รายจ่ายในการปลูกข้าวนาปรังเฉลี่ย 56,888.88 บาทต่อปี และรายจ่ายภาคการเกษตรอื่น ๆ เฉลี่ย 21,240.74 บาทต่อปี รายจ่ายนอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 100,268.04 บาทต่อปี (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 แสดงรายได้-รายจ่ายของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกถั่วเขียวทดแทนนาปรัง

ต้นทุนในการปลูกถั่วเขียวเฉลี่ยต่อไร่เฉลี่ย 1,948.55 บาท เป็นค่าเมล็ดพันธุ์ถั่วเขียวเฉลี่ย 472.40 บาทต่อไร่ ค่าจ้างเตรียมพื้นที่ 317.55 บาทต่อไร่ ค่าจ้างปลูกเฉลี่ย 94.60 บาทต่อไร่ ค่าเคมีภัณฑ์ (ปุ๋ย, สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และฮอร์โมน) เฉลี่ย 507.87 บาทต่อไร่ ค่าจ้างดูแลรักษา (จ้างแรงงานใส่ปุ๋ยและฉีดพ่นสารเคมี) เฉลี่ย 218.66 บาทต่อไร่ ค่าจ้างเก็บเกี่ยวเฉลี่ย 409.06 บาทต่อไร่ ค่าขนส่งผลผลิตเฉลี่ย 60.91 บาทต่อไร่ และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ (ค่าไฟฟ้า/น้ำมันเชื้อเพลิงในการสูบน้ำ ค่าอาหาร และเครื่องดื่ม) เฉลี่ย 59.25 บาทต่อไร่

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

2. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการผลิตถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกร พบว่า ระดับความรู้ของเกษตรกรที่ตอบได้ถูกต้องอยู่ในระดับปานกลาง และเกษตรกรมากกว่าร้อยละ 90 ตอบถูกต้อง ใน 2 ประเด็น คือ (1) เมล็ดถั่วเขียวแต่ละพันธุ์จะมีลักษณะแตกต่างกันในด้านขนาดและรูปร่าง และ (2) น้ำ เป็นปัจจัยที่สำคัญในการงอกของเมล็ดถั่วเขียว แต่มีบางประเด็นที่เกษตรกรน้อยกว่าร้อยละ 60 ตอบถูกต้องใน 5 ประเด็น ตามลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ (1) เมล็ดพันธุ์ถั่วเขียวพันธุ์ชยันนาท 72 สามารถปลูกได้ในดินต่าง โดยไม่มีผลต่อผลผลิต (2) การคลุมเมล็ดพันธุ์ด้วยเชื้อไรโซเบียมทำให้รากถั่วเขียวสามารถตรึงไนโตรเจนได้มากขึ้น (3) เชื้อไรโซเบียมเป็นเชื้อราที่ทำให้เกิดโรคพืช (4) ถ้าดินที่ปลูกเป็นดินต่างควรใส่ปูนขาวเพื่อปรับปรุงดินก่อนปลูกถั่วเขียว และ (5) อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ถั่วเขียวที่เหมาะสม คือ 10 - 15 กิโลกรัมต่อไร่

3. สภาพการผลิตและการตลาดถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกร

1) การเตรียมพื้นที่และกำหนดวันปลูก พบว่า เกษตรกรหนึ่งในสามเริ่มปลูกถั่วเขียวหลังการเก็บเกี่ยวข้าว 11-20 วัน ส่วนใหญ่มีลักษณะดินที่ปลูกถั่วเขียวเป็นดินร่วน และเริ่มปลูกถั่วเขียวเดือนพฤศจิกายน

2) การเตรียมพันธุ์ถั่วเขียว พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้พันธุ์ชยันนาท 72 ได้รับแจกเมล็ดพันธุ์ ไม่มีการคัดเลือกพันธุ์ปนและทดสอบความงอกก่อนปลูก เมล็ดพันธุ์ที่ใช้ปลูกเฉลี่ย 10.68 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาเมล็ดพันธุ์เฉลี่ย 45.51 บาท เกษตรกรน้อยกว่าร้อยละ 5 มีการคลุมเมล็ดพันธุ์ถั่วเขียวด้วยเชื้อราไรโซเบียมอัตราเฉลี่ย 30.00 กรัมต่อเมล็ดพันธุ์ 1 กิโลกรัม และการคลุมเมล็ดพันธุ์ด้วยสารเคมีป้องกันกำจัดเชื้อราอัตรา 20.00 กรัมต่อเมล็ดพันธุ์ 1 กิโลกรัม

3) การเตรียมดิน และการให้น้ำ พบว่า เกษตรกรส่วนมากมีการไถเตรียมดิน โดยวิธีการไถเฉไฉเฉลี่ย 1.01 ครั้ง และไถพรวนเฉลี่ย 1.10 ครั้ง ปลูกโดยใช้มือหว่าน อาศัยแหล่งน้ำชลประทาน เกษตรกรเกือบครึ่งมีการให้น้ำโดยเฉลี่ย 1.61 ครั้ง

4) การใช้ปุ๋ย พบว่า เกษตรกรเพียงร้อยละ 30 มีการใช้ปุ๋ยเคมี ใส่ปุ๋ยเคมี สูตร 46-0-0 อัตราเฉลี่ย 14.43 กิโลกรัมต่อไร่ สูตร 15-15-15 อัตราเฉลี่ย 9.67 กิโลกรัมต่อไร่ สูตร 12-24-12 อัตราเฉลี่ย 16.76 กิโลกรัมต่อไร่ สูตร 16-20-0 อัตราเฉลี่ย 14.42 กิโลกรัมต่อไร่ เกษตรกรเพียงร้อยละ 10 ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ประเภท ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก และน้ำหมักชีวภาพ อัตราเฉลี่ย 500 214.29 และ 1.44 กิโลกรัมต่อไร่ ตามลำดับ

5) การใช้ฮอร์โมน สารเคมี และสารชีวภัณฑ์ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 16 ใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชอัตราเฉลี่ย 125.68 ซีซีต่อไร่ เกษตรกรร้อยละ 35 ใช้สารชีวภัณฑ์อัตราเฉลี่ย 73.17 ซีซีต่อไร่ และเกษตรกรส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 75 มีการใช้ฮอร์โมนอัตราเฉลี่ย 40.82 ซีซีต่อไร่ เกษตรกรร้อยละ 75 ใช้สารเคมีกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืชอัตราเฉลี่ย 39.77 ซีซีต่อไร่

6) การระบาดของโรคและแมลงถั่วเขียว พบว่า เกษตรกรส่วนน้อยไม่เกินร้อยละ 40 พบการระบาดของโรคถั่วเขียว ได้แก่ โรคเน่าและโคนเน่า โรคราแป้ง โรคใบจุดสีน้ำตาล โรคใบด่างเหลือง และโรคใบไหม้ ตามลำดับจากมากไปน้อย และเกษตรกรมากกว่าร้อยละ 60 ป้องกันโดยใช้วิธีการใช้สารเคมี ส่วนการระบาดของแมลง เกษตรกรร้อยละ 50-70 พบการระบาดของ หนอนเจาะดอกและฝัก และหนอนม้วนใบ ตามลำดับจากมากไปน้อย และเกษตรกรมากกว่าร้อยละ 70 ป้องกันโดยใช้วิธีการใช้สารเคมี

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

7) การเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้เครื่องจักรเก็บเกี่ยว โดยสังเกตว่าเขียวพร้อมเก็บเกี่ยวจากการดูสีฝักเปลี่ยนจากเขียวเป็นสีดำ ไม่มีการคัดแยกสิ่งเจือปนก่อนจำหน่าย ที่จุดรับซื้อท้องถิ่น โดยไม่มีการแปรรูปและการรวมกลุ่ม

4. ความต้องการการส่งเสริมการผลิตถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกร พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และแยกความต้องการเป็น 3 ด้าน พบว่าเกษตรกรมีความต้องการระดับมาก ได้แก่ ด้านการให้บริการและสนับสนุนปัจจัยการผลิต และด้านความรู้เกี่ยวกับการผลิตถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง และความต้องการระดับปานกลาง คือ ด้านวิธีการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร โดย (1) ด้านการให้บริการและสนับสนุนปัจจัยการผลิต พบว่า เกษตรกรมีความต้องการอยู่ในระดับมาก 5 ด้าน ได้แก่ เมล็ดพันธุ์ การพัฒนาแหล่งน้ำสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช สินเชื่อเพื่อการเกษตร และปุ๋ย ด้านความรู้เกี่ยวกับการผลิตถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง พบว่า เกษตรกรมีความต้องการอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน ได้แก่ (2) ด้านเทคโนโลยีการปลูกและการดูแลรักษา ด้านเทคโนโลยีการแปรรูปผลผลิต และด้านเทคโนโลยีการเก็บเกี่ยวและวิทยาการหลังการเก็บเกี่ยว และ (3) ด้านวิธีการถ่ายทอดเทคโนโลยี พบว่า เกษตรกรมีความต้องการอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน ได้แก่ โดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเยี่ยมในแปลง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการบรรยาย

5. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกร

1) ปัญหาในการผลิตถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกร พบว่ามีปัญหาในภาพรวมระดับมาก และแยกปัญหาเป็น 4 ด้าน พบว่ามีปัญหาระดับมาก 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว ด้านการผลิตและผลผลิต ด้านปัจจัยการผลิต และด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดย (1) ปัญหาการเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว พบว่า มีปัญหาในระดับมากที่สุด 2 ประเด็น ได้แก่ ราคาไม่ยุติธรรมจากพ่อค้า และราคาผลผลิตไม่แน่นอน (2) ปัญหาด้านการผลิตและผลผลิต พบว่า มีปัญหาระดับมาก 4 ประเด็น ได้แก่ ผลผลิตต่อไร่ต่ำ ได้รับความเสียหายจากโรคและแมลงศัตรูถั่วเขียว ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ และขาดเทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสม (3) ปัญหาด้านปัจจัยการผลิต พบว่า มีปัญหาในระดับมากที่สุด 3 ประเด็น ได้แก่ ปัจจัยการผลิตมีราคาแพง ขาดแคลนพันธุ์ดี และขาดแคลนแหล่งน้ำและการจัดการระบบการให้น้ำ และ (4) ปัญหาด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีปัญหาในระดับมาก 2 ประเด็น ได้แก่ การให้การสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิตไม่ทั่วถึง และการส่งเสริมไม่สม่ำเสมอและไม่ต่อเนื่อง

2) ข้อเสนอแนะในการผลิตถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกร มีความเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะในภาพรวมระดับมากที่สุด และแยกข้อเสนอแนะเป็น 4 ด้าน พบว่าเกษตรกรมีความเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะระดับมากที่สุด 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และด้านการเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว และมีความเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะระดับมาก 2 ด้าน ได้แก่ ด้านปัจจัยการผลิตและด้านการผลิตและผลผลิต โดย (1) ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีความเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะในระดับมากที่สุด 6 ประเด็น ได้แก่ ควรมีการถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับการผลิต และการเก็บพันธุ์ถั่วเขียวไว้ใช้เอง หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริม และประสานการถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรด้านการผลิตและจัดการผลผลิตถั่วเขียว หน่วยงานภาครัฐควรจัดทำสื่อในการประชาสัมพันธ์สำหรับเจ้าหน้าที่และเกษตรกรหมู่บ้าน เช่น จดหมายข่าว วีดิทัศน์ ชุดโปสเตอร์ ชุดสื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับพันธุ์ การปลูก และการป้องกัน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

กำจัดโรคและแมลงของถั่วเขียว เพื่อใช้ในการถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรติดตามผลการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องเพื่อกระตุ้นให้เกษตรกรพัฒนาการผลิต หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนวัสดุปัจจัยการผลิตทางการเกษตรให้แก่เกษตรกรเพื่อจัดทำแปลงสาธิตในหมู่บ้าน เช่น ปุ๋ย พันธุ์พืช สารอินทรีย์ สารเคมี สารชีวภาพ ฯลฯ และหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนควรมีการจัดงานสาธิต นิทรรศการการส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตถั่วเขียว เพื่อให้เกษตรกรมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (2) ด้านการเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว พบว่า มีความเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะในระดับมากที่สุด 4 ประเด็น ได้แก่ ภาครัฐควรมีการประกันราคาผลผลิตถั่วเขียว ภาครัฐควรส่งเสริมการแปรรูปถั่วเขียวเพื่อเพิ่มมูลค่า ภาครัฐควรจัดหาตลาดรับผลผลิตในช่วงที่ผลผลิตออกสู่ตลาดปริมาณมาก และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนเทคโนโลยีในการเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม ทันสมัย และรวดเร็ว (3) ข้อเสนอแนะด้านปัจจัยการผลิต พบว่า มีความเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะในระดับมากที่สุด 2 ประเด็น ได้แก่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรปรับปรุงพันธุ์ถั่วเขียวให้มีคุณภาพดีขึ้น และภาครัฐควรกำหนดราคารับซื้อและสารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืชให้มีราคาที่เหมาะสม และ (4) ข้อเสนอแนะด้านการผลิตและผลผลิต พบว่า มีความเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะในระดับมากที่สุด 2 ประเด็น คือ เกษตรกรควรหาความรู้และเทคโนโลยีการผลิตใหม่มาใช้ในการผลิตถั่วเขียว และเกษตรกรควรป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืชแบบวิธีผสมผสาน

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

1) สภาพทางสังคมของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย สอดคล้องกับงานวิจัยของรัตนวรรณ รุณทัย พัฒนา สุขประเสริฐ และ อรรวรรณ วงษ์วานิช (2540, น.1-10) ศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรในการปลูกพืชทดแทนข้าวนาปรัง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเพศชายเป็นผู้มีบทบาทหลักในการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรโดยเฉพาะการปลูกถั่วเขียว เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 48.31 ปี หนึ่งในสามจบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 สอดคล้องกับงานวิจัยของวัชรินทร์ อุปนิสาร (2540, น.57-60) ศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตถั่วเขียวฤดูแล้งของเกษตรกรในเขตโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาบรมธาตุ จังหวัดชัยนาท พบว่า เกษตรกรอายุเฉลี่ย 47.79 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งเป็นลักษณะเกษตรกรทั่วไปของวัยอายุดังกล่าวที่ต้องจบการศึกษาภาคบังคับในระดับประถมศึกษาเกษตรกรมีประสบการณ์ในการปลูกข้าวเฉลี่ย 21.27 ปี ปลูกถั่วเขียวเฉลี่ย 4.39 ปี และปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง 3.33 ปี แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีประสบการณ์ในการทำเกษตรมาพอสมควรเกือบครึ่งหนึ่งของอายุเกษตรกรเฉลี่ย 48.31 ปี โดยเฉพาะการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง ใกล้เคียงกับการปลูกถั่วเขียวโดยทั่วไปจะทำทดแทนการทำนาปรังมาโดยตลอดในช่วง 3-4 ปี ย้อนหลังนี้

เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตรในระดับมาก จากสื่อบุคคล 2 ประเภท ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและผู้นำท้องถิ่น และสื่อกิจกรรม 2 ประเภท ได้แก่ การประชุม และการอบรม ทั้งนี้เพราะเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเกษตรให้แก่เกษตรกรและลงพื้นที่พบปะกับเกษตรกรทำให้เกิดความใกล้ชิดระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และยังมีการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารไปยังผู้นำท้องถิ่น ผ่านไปยังกลุ่มเกษตรกรและเกษตรกร โดยการประชุมและการอบรม เป็นการพบปะ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

แลกเปลี่ยนความรู้ด้านการเกษตร และด้านสื่อมวลชน เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารจากวารสาร อินเทอร์เน็ต แผ่นพับ และหนังสือพิมพ์ในระดับน้อย เนื่องจากเกษตรกรบางส่วนอาจไม่สามารถเข้าถึงสื่อชนิดดังกล่าว จากความถนัดในการอ่านหนังสือ และความไม่ถนัดในเรื่องเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการใช้อินเทอร์เน็ต

2) สภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกร พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรมีแรงงานในการปลูกถั่วเขียวเฉลี่ย 2.67 คน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคู่สามีภรรยาช่วยกันทำหรือบางครอบครัวอาจมีลูกช่วยเพิ่มอีก และส่วนใหญ่มีการจ้างแรงงานนอกครัวเรือน เกษตรกรมีพื้นที่ทำนาปรังมากกว่าพื้นที่ปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง ดังนั้นเกษตรกรจึงทำนาปรังมากกว่าปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง อาจเป็นเพราะปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการตัดสินใจต่อการผลิตถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกร ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้พบว่าเกษตรกรมีปัญหาในการผลิตถั่วเขียวในระดับมากที่สุด ได้แก่ ปัจจัยการผลิตมีราคาแพง ขาดแคลนพันธุ์ดี ขาดแคลนแหล่งน้ำ ราคาผลผลิตไม่แน่นอน และราคาไม่ยุติธรรมจากพ่อค้าคนกลาง เป็นต้น จากปัญหาดังกล่าวอาจมีผลต่อการตัดสินใจการปลูกถั่วเขียวทดแทนนาปรังเช่นกัน

เกษตรกรมีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เฉลี่ย 98.88 กิโลกรัมต่อไร่ เปรียบเทียบผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่กับงานวิจัยของ สุพรรณนา แสนสุข (2547, น.61-64) พบว่า การผลิตถั่วเขียวพันธุ์ ชัยนาท 72 ปลูกแบบโรยเป็นแถวร่วมกับ การใส่ปุ๋ยเคมี ให้ผลผลิตเฉลี่ย 210 กิโลกรัมต่อไร่ เช่นเดียวกับกับสำนักงานวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร และสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2557, น.12-16) พบว่า ผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้นจาก 113 กิโลกรัมในปี 2555/56 เป็น 115 กิโลกรัมในปี 2556/57 จะเห็นได้ว่าผลผลิตของเกษตรกรอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากปลูกในช่วงเวลาที่ไม่เหมาะสม ความชื้นดินไม่มี วิธีการปลูกและการดูแลรักษา ทำให้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ต่ำ

เกษตรกรมีรายได้จากการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ย 237,157.00 บาทต่อปี และรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 68,679.67 บาทต่อปี แสดงว่าเกษตรกรมีรายได้หลักจากภาคการเกษตร ซึ่งรายได้จากการเกษตรเป็นรายได้นาปีและนาปรังรวมกันมากกว่ารายได้จากการเกษตรอื่นๆ และมีรายได้นาปีมากกว่านาปรัง และเทียบกับพื้นที่ปลูกนาปี และนาปรัง พบว่า รายได้นาปีต่อไร่ และ รายได้นาปรังต่อไร่ เท่ากับ 4,785.45 บาทต่อไร่ และ 4,714.80 บาทต่อไร่ ตามลำดับ แสดงว่า รายได้ต่อไร่ นาปีและนาปรังไม่แตกต่างกัน นอกจากนั้นรายได้จากการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังต่อไร่ เท่ากับ 2,643.41 บาทต่อไร่ และเทียบกับรายได้ต่อไร่ นาปรัง พบว่า รายได้ต่อไร่ นาปรังมากกว่ารายได้ปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง ถึงแม้ว่ารายได้ปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังน้อยกว่าการปลูกข้าวนาปรัง แต่การทำนาต่อเนื่องติดต่อกันทั้งปีทำให้เกษตรกรประสบปัญหาการระบาดของโรคแมลงศัตรูพืช และดินโทรมเสื่อม นอกจากนี้ปัญหาขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง ซึ่งการปลูกข้าวใช้น้ำมากกว่าถั่วเขียวถึง 5 เท่า อดิศักดิ์ เรืองวงศ์ (2558) กล่าวว่า ถั่วเขียวเป็นพืชที่มีช่วงอายุสั้นประมาณ 65-70 วัน สามารถเจริญเติบโตได้ดีในช่วงฤดูแล้งและช่วยตัดวงจรการระบาดของโรคแมลงศัตรูพืช นอกจากนี้ยังช่วยลดต้นทุนการปลูกข้าวในฤดูกาลต่อไป เพราะถั่วเขียวช่วยเพิ่มปริมาณอินทรีย์วัตถุในดินและเพิ่มไนโตรเจนในดิน ช่วยรักษาความชื้นในดินและทำให้ดินร่วนซุย รวมทั้งต้นถั่วเขียวเป็นปุ๋ยพืชสดที่ช่วยเพิ่มปริมาณอินทรีย์วัตถุในดิน จึงช่วยเพิ่มผลผลิตข้าวในฤดูกาลต่อไป ดังนั้นควรส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง เพื่อสร้างรายได้ในช่วงฤดูแล้ง(งดทำนาปรัง) ตัดวงจรการระบาดของโรคแมลงศัตรูพืช และปรับปรุงคุณภาพดิน โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการปลูกและการดูแลรักษา เพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิตต่อไร่ และลดต้นทุนการผลิต

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

เกษตรกรมีรายจ่ายภาคการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ย 136,514.13 บาทต่อปี และรายจ่ายนอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 100,268.01 บาทต่อปี แสดงว่า รายจ่ายส่วนมากมาจากภาคการเกษตร ซึ่งรายจ่ายภาคการเกษตรเป็นรายจ่ายนาปีและนาปรังรวมกันมากกว่ารายจ่ายภาคการเกษตรอื่นๆ และมีรายจ่ายนาปีมากกว่านาปรัง แต่เมื่อเทียบกับพื้นที่ปลูกนาปีและนาปรัง พบว่า รายจ่ายปลูกข้าวนาปีต่อไร่ และนาปรังต่อไร่ เท่ากับ 2,497.70 บาทต่อไร่ และ 2,920.00 บาทต่อไร่ ตามลำดับ แสดงว่า รายจ่ายต่อไร่ปลูกข้าวนาปรังมากกว่านาปรัง นอกจากนั้นรายจ่ายจากการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังต่อไร่ 1,975.24 บาทต่อไร่ และเทียบกับรายจ่ายต่อไร่ปลูกข้าวนาปรัง พบว่า รายจ่ายต่อไร่ปลูกข้าวนาปรังมากกว่ารายจ่ายปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง

เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง 19.75 บาทต่อกิโลกรัม สอดคล้องกับ สำนักงานวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร และสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2557, น.12-16) พบว่า ต้นทุนการผลิตถั่วเขียวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากกิโลกรัมละ 16.79 บาทในปี 2551/52 เป็น 18.87 บาทในปี 2555/56 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.34 ต่อปี โดยรายจ่ายในการปลูกถั่วเขียวมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ค่าเคมีภัณฑ์ (ปุ๋ย, สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และฮอร์โมน) เฉลี่ย 507.87 บาทต่อไร่ ค่าเมล็ดพันธุ์เฉลี่ย 472.50 บาทต่อไร่ และค่าจ้างเก็บเกี่ยว 409.06 บาทต่อไร่ สอดคล้องกับงานวิจัยของสาทิส เวณจันทร์ และคณะ (2555, น.17) ศึกษาการสำรวจรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการใช้และการผลิต เครื่องเก็บเกี่ยวถั่วเขียว พบว่า เกษตรกรมีค่าใช้จ่ายในการผลิตถั่วเขียวมากที่สุด ได้แก่ ค่าวัสดุเคมีภัณฑ์ (สารเคมีควบคุมวัชพืช, ปุ๋ยเคมีและสารป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช) 1,450 บาทต่อไร่ ค่าเก็บเกี่ยวโดยใช้เครื่องจักร 500 -600 บาทต่อไร่ หรือใช้แรงงานคน 2,437 บาทต่อไร่ และค่าเมล็ดพันธุ์ 240 บาทต่อไร่

2. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรตอบถูกต้องน้อยที่สุดในประเด็น อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ถั่วเขียวที่เหมาะสม คือ 10 - 15 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งเกษตรกรอาจจะขาดความรู้เกี่ยวกับด้านสายพันธุ์ถั่วเขียว อัตราการใช้เมล็ด และความเคยชินในการใช้เมล็ดพันธุ์ถั่วเขียวที่ผ่าน ทำให้เข้าใจว่าอัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ที่เหมาะสมคือ 10 - 15 กิโลกรัม ตามคำแนะนำของศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรเพชรบูรณ์ (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์) ระบุว่า การปลูกแบบหว่าน โดยใช้เครื่องหรือมือ ใช้เมล็ดพันธุ์อัตรา 5-6 กิโลกรัมต่อไร่

3. สภาพการผลิตและการตลาดถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกร

1) การเตรียมพื้นที่และกำหนดวันปลูก พบว่า เกษตรกรหนึ่งในสามเริ่มปลูกถั่วเขียวหลังการเก็บเกี่ยวข้าว 11-20 วัน ส่วนใหญ่มีลักษณะดินที่ปลูกถั่วเขียวเป็นดินร่วน และเริ่มปลูกถั่วเขียวเดือนพฤศจิกายน ตามคำแนะนำของศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรเพชรบูรณ์ (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์) ระบุว่า ช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการปลูกถั่วเขียวในช่วงฤดูแล้งทั้งในเขตชลประทานและนอกเขตชลประทานสามารถปลูกได้ในช่วงเดือนธันวาคม - มกราคม แต่เกษตรกรในอำเภอบึงสามัคคีเริ่มการเพาะปลูกข้าวเดือนพฤษภาคม-กรกฎาคม และเริ่มเก็บเกี่ยวเดือนกันยายน-พฤศจิกายน จึงทำให้สามารถปลูกถั่วเขียวได้ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ซึ่งความชื้นในดินยังมีอยู่

2) การเตรียมพันธุ์ถั่วเขียว พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้พันธุ์ชยันนาท 72 ปลูกโดยใช้มือหว่าน เนื่องจากพันธุ์ชยันนาท 72 ให้ผลผลิตสูงกว่าพันธุ์อื่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพรรณนา แสนสุข (2547, น.61-

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

64) ศึกษาเรื่องเทคโนโลยีการผลิตถั่วเขียวที่เหมาะสมในระบบปลูกพืชที่มีข้าวเป็นพืชหลักในจังหวัดพิษณุโลก พบว่าวิธีใช้พันธุ์ชัยนาท 72 ปลูกแบบหว่าน และวิธีใช้พันธุ์ชัยนาท 36 ปลูกแบบหว่าน ให้ผลผลิตเฉลี่ย 136 และ 85 กิโลกรัมต่อไร่ ตามลำดับ และผลวิจัยยังพบว่าเกษตรกรได้รับแจกเมล็ดพันธุ์ เนื่องจากโครงการบูรณาการมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบภัยแล้งปี 2558/59 โดยเฉพาะมาตรการที่ 1 ส่งเสริมความรู้และการสนับสนุนปัจจัยการผลิตเพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือน เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการจะได้รับการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ถั่วเขียว อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ปลูกเฉลี่ย 10.68 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งไม่สอดคล้องกับอดีตคือ เรื่องวงษ์ (2558, น.11) กล่าวว่า การหว่านที่เหมาะสมต้องใช้เมล็ดพันธุ์ประมาณ 4-5 กิโลกรัมต่อไร่ แต่เกษตรกรใช้เมล็ดพันธุ์ปลูกเฉลี่ย 10.68 กิโลกรัมต่อไร่ ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ดี และไม่มั่นใจว่าเมล็ดพันธุ์จะงอก พร้อมทั้งไม่มีการทดสอบความงอกก่อนปลูก และไม่มีการคัดพันธุ์ปน ส่วนราคาเมล็ดพันธุ์เฉลี่ย 45.51 บาทต่อกิโลกรัม จะเห็นได้ว่าปริมาณการใช้เมล็ดและราคาเมล็ดพันธุ์ทำให้รายจ่ายค่าเมล็ดพันธุ์สูง และนอกจากนี้ผลงานวิจัยยังพบว่า ส่วนใหญ่ไม่มีการคลุมเมล็ดพันธุ์ถั่วเขียวด้วยเชื้อราไรโซเบียม และสารเคมีป้องกันกำจัดเชื้อรา อาจส่งผลกระทบต่อไรต่ำ เนื่องจากเชื้อราไรโซเบียมสามารถทำให้รากถั่วเขียวสามารถตรึงไนโตรเจนได้มากขึ้น และการคลุมเมล็ดพันธุ์สารเคมีป้องกันกำจัดเชื้อราสามารถป้องกันและกำจัดโรคพืชได้ เช่น โรครากเน่าและโคนเน่า เป็นต้น

3) การเตรียมดิน และการให้น้ำ พบว่า เกษตรกรส่วนมากมีการไถเตรียมดิน โดยวิธีการไถเฉไฉเฉลี่ย 1.01 ครั้ง และไถพรวนเฉลี่ย 1.10 ครั้ง ตรงกับศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรเพชรบูรณ์ (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์) ที่ว่าการเตรียมแปลงที่ควรไถพรวน 3 จำนวน 1 ครั้ง ตากดิน 7-10 วัน ไถพรวน 1 ครั้ง แล้วคราดเก็บเศษซาก ราก เหง้า หัว และไหลของวัชพืชข้ามปีออกจากแปลงก่อนปลูกถั่วเขียว สามารถช่วยลดปริมาณวัชพืชในแปลงได้มาก และนอกจากนี้ผลงานวิจัยยังพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่อาศัยแหล่งน้ำชลประทานและเกือบครึ่งมีการให้น้ำโดยเฉลี่ย 1.61 ครั้ง ซึ่งศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรเพชรบูรณ์ (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์) ระบุว่า การปลูกถั่วเขียวในฤดูแล้งหลังการทำนา ควรให้น้ำครั้งแรก เมื่อถั่วเขียวอายุได้ 10-14 วัน

4) การใช้ปุ๋ย พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ใส่ปุ๋ย และมีเพียงร้อยละ 30 มีการใช้ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์ อาจเป็นเพราะถั่วเขียวเป็นพืชรอง เกษตรกรจึงยังไม่ใส่ใจในการดูแลมากนัก และการทำนาติดต่อกันทั้งปีทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ เกษตรกรไม่มีการใช้ปุ๋ยเคมีหรืออินทรีย์เพื่อการปรับปรุงบำรุงดินส่งผลให้ปริมาณผลผลิตถั่วเขียวเฉลี่ยต่อไรต่ำ

5) การใช้ฮอร์โมน สารเคมี และสารชีวภัณฑ์ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ฮอร์โมนในการปลูกถั่วเขียว และสารเคมีในการป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช แต่เกษตรกรเพียงร้อยละ 35 ใช้สารชีวภัณฑ์ในการปลูก และไม่มีการใช้สารเคมีกำจัดวัชพืช ดังนั้นควรให้ความรู้ การฝึกอบรม ตลอดจนการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสมเรื่อง การป้องกันกำจัดศัตรูพืชและวัชพืชโดยใช้สารเคมีและสารชีวภัณฑ์แก่เกษตรกร

6) การระบาดของโรคและแมลงถั่วเขียว พบว่า เกษตรกรพบการระบาดของโรค ได้แก่ โรคเน่าและโคนเน่า โรคราแป้ง โรคใบจุดสีน้ำตาล โรคเน่าดำ โรคใบไหม้ โรคใบด่างเหลือง และโรคแอนแทรคโนส แต่พบการระบาดของแมลง ได้แก่ หนอนเจาะดอกและฝัก และหนอนม้วนใบ มีการป้องกันโดยวิธีการใช้สารเคมีกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืชมากกว่าการใช้สารชีวภัณฑ์ ดังนั้นควรให้ความรู้ การฝึกอบรม ตลอดจนการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

เหมาะสมเรื่องการป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช และวิธีการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชอย่างถูกต้องและปลอดภัยต่อตนเองและผู้บริโภค โดยเฉพาะการใช้สารชีวภัณฑ์ให้มากขึ้น

7) การเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่นำผลผลิตไปจำหน่ายที่จุดรับซื้อท้องถิ่น โดยไม่มีการรวมกลุ่ม ซึ่งทำให้มีโอกาสที่ผลผลิตจะถูกกดราคาจากพ่อค้า สอดคล้องกับผลจากการวิจัยครั้งนี้พบว่าเกษตรกรมีปัญหาในระดับมากที่สุดในการเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเรื่องราคาระมัดระวังจากพ่อค้า และราคาผลผลิตไม่แน่นอน

4. ความต้องการการส่งเสริมการผลิตถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกร ผลการศึกษาพบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อแยกเป็น 3 ด้าน เรียงลำดับตามความต้องการระดับมากไปน้อย ได้แก่

1) ด้านการให้บริการและสนับสนุนปัจจัยการผลิต พบว่า เกษตรกรมีความต้องการให้ส่งเสริมด้านการให้บริการและสนับสนุนปัจจัยการผลิตอยู่ในระดับมาก 5 ด้าน ได้แก่ เมล็ดพันธุ์ การพัฒนาแหล่งน้ำ สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช สินเชื่อเพื่อการเกษตร และปุ๋ย เนื่องจากเกษตรกรผู้ปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง ไม่มีการรวมกลุ่ม ทำให้ซื้อเมล็ดพันธุ์และปัจจัยการผลิตในราคาที่สูง จึงต้องการสินเชื่อเพื่อการเกษตรในการนำมาซื้อปัจจัยการผลิตและเมล็ดพันธุ์ดีตรงตามความต้องการของตลาดเพื่อพัฒนาผลผลิตของตนเองให้มีคุณภาพ พร้อมทั้งการพัฒนาแหล่งน้ำ ถึงแม้ถั่วเขียวจะเป็นพืชที่ใช้น้ำน้อย แต่ก็ต้องการน้ำเพื่อการเจริญเติบโต

2) ด้านความรู้เกี่ยวกับการผลิตถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง พบว่า เกษตรกรมีความต้องการให้ส่งเสริมด้านความรู้ที่อยู่ในระดับมาก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเทคโนโลยีการปลูกและการดูแลรักษา ด้านเทคโนโลยีการแปรรูปผลผลิต และด้านเทคโนโลยีการเก็บเกี่ยวและวิทยาการหลังการเก็บเกี่ยว จากผลการวิจัยความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการผลิตถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรยังขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีการปลูกและการดูแลรักษา ด้านเทคโนโลยีการแปรรูปผลผลิต และด้านเทคโนโลยีการเก็บเกี่ยวและวิทยาการหลังการเก็บเกี่ยว

3) ด้านวิธีการถ่ายทอดเทคโนโลยี พบว่า เกษตรกรมีความต้องการให้ส่งเสริมด้านวิธีการถ่ายทอดเทคโนโลยีอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน ได้แก่ โดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเยี่ยมในแปลง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการบรรยาย เนื่องจากเกษตรกรต้องการให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเดินทางไปเยี่ยมที่แปลง สามารถสอบถามปัญหาได้เลย เกิดการแลกเปลี่ยนรู้ระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ และเกษตรกรกับเกษตรกร และการบรรยายสามารถทำให้เกษตรกรเข้าใจได้เพิ่มมากขึ้น

5. ปัญหาในการผลิตถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกร

1) ปัญหาด้านการเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับมากที่สุด 2 ประเด็น ได้แก่ ราคาไม่ยุติธรรมจากพ่อค้า และราคาผลผลิตไม่แน่นอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยครั้งนี้ว่าไม่มีการรวมกลุ่มทำให้มีโอกาสถูกกดราคาและไม่สามารถกำหนดราคาเองได้ และเกษตรกรเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภาครัฐควรมีการประกันราคาผลผลิตถั่วเขียวที่สุด ภาครัฐควรส่งเสริมการแปรรูปถั่วเขียวเพื่อเพิ่มมูลค่า ภาครัฐควรจัดหาตลาดรับผลผลิตในช่วงที่ผลผลิตออกสู่ตลาดปริมาณมาก และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนเทคโนโลยีในการเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม ทันสมัย และรวดเร็ว

2) ปัญหาด้านการผลิตและผลผลิต พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับมากในทุกประเด็น ได้แก่ ผลผลิตต่อไร่ต่ำ ได้รับความเสียหายจากโรคและแมลงศัตรูถั่วเขียว ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ และขาดเทคโนโลยีการผลิต

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

ที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยครั้งนี้ว่า ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 98.68 กิโลกรัม น้อยกว่าเมื่อเทียบปริมาณผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ที่สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตรและสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรระบุไว้ 113 กิโลกรัม ในปี 2555/56 และนอกจากนี้ยังพบการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืชมากกว่าร้อยละ 40 ได้แก่ โรคราแป้ง หนอนเจาะผัก และหนอนม้วนใบ และเกษตรกรเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเกษตรกรควรหาความรู้และเทคโนโลยีการผลิตใหม่มาใช้ในการผลิตถั่วเขียว และเกษตรกรควรป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืชแบบวิธีผสมผสาน

3) ปัญหาด้านปัจจัยการผลิต พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับมากที่สุด 3 ประเด็น ได้แก่ ปัจจัยการผลิตมีราคาแพง ขาดแคลนพันธุ์ดี และขาดแคลนแหล่งน้ำและการจัดการระบบการให้น้ำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยครั้งนี้ว่า ต้นทุนการผลิตถั่วเขียวมากที่สุด 2 อันดับแรก ได้แก่ ค่าเคมีภัณฑ์ (ปุ๋ย สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และฮอร์โมน) และค่าเมล็ดพันธุ์ ซึ่งเป็นต้นทุนที่เกี่ยวกับปัจจัยการผลิต และเกษตรกรมีการใช้เมล็ดพันธุ์ 10.68 กิโลกรัมต่อไร่ เนื่องจากขาดแคลนพันธุ์ดี และไม่มั่นใจสายพันธุ์ถั่วเขียวที่ใช้เกี่ยวกับเปอร์เซ็นต์ความงอก อีกทั้งในเขตชลประทานวิกฤติภัยแล้งในปี 2558 ปริมาณน้ำน้อย ทำให้หลายพื้นที่ประสบปัญหาขาดแคลนน้ำ และเกษตรกรเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรปรับปรุงพันธุ์ถั่วเขียวให้มีคุณภาพดีขึ้น และภาครัฐควรกำหนดราคาปุ๋ย และสารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืชให้มีราคาที่เหมาะสม

4) ปัญหาด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับมาก 2 ประเด็น ได้แก่ การให้การสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิตไม่ทั่วถึง และการส่งเสริมไม่สม่ำเสมอและไม่ต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยครั้งนี้ว่า เกษตรกรเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะที่ว่าต้องการให้มีการถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับการผลิต และการเก็บพันธุ์ถั่วเขียวไว้ใช้เอง หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมและประสานการถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรด้านการผลิตและจัดการผลผลิตถั่วเขียว หน่วยงานภาครัฐควรจัดทำสื่อในการประชาสัมพันธ์สำหรับเจ้าหน้าที่และเกษตรกรหมู่บ้าน เช่น จดหมายข่าว วิทยุชุมชน ชุดโปสเตอร์ชุดสื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับพันธุ์ การปลูก และการป้องกันกำจัดโรคและแมลงของถั่วเขียว เพื่อใช้ในการถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรติดตามผลการถ่ายทอดเทคโนโลยี อย่างต่อเนื่องเพื่อกระตุ้นให้เกษตรกรพัฒนาการผลิต หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนวัสดุปัจจัยการผลิตทางการเกษตรให้แก่เกษตรกรเพื่อจัดทำแปลงสาธิตในหมู่บ้าน เช่น ปุ๋ย พันธุ์พืช สารอินทรีย์ สารเคมี สารชีวภาพ ฯลฯ และหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนควรมีการจัดงานสาธิต นิทรรศการการส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตถั่วเขียว เพื่อให้เกษตรกรมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) เกษตรกร

(1) ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรไม่มีการรวมกลุ่มในการผลิตและการจำหน่ายถั่วเขียว จึงไม่มีอำนาจในการต่อรองราคาปัจจัยการผลิตและผลผลิตได้ ทำให้ต้องซื้อปัจจัยการผลิตในราคาแพง และถูกกดราคาผลผลิต ดังนั้นจึงควรมีการรวมกลุ่มทั้งในการด้านการผลิตและการตลาด เพื่อสร้างอำนาจในการต่อรองราคาสินค้าทั้งผลผลิตและปัจจัยการผลิต

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

(2) ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีต้นทุนค่าเมล็ดพันธุ์ในการผลิตถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังเฉลี่ย 472.50 บาทต่อไร่ โดยใช้เมล็ดพันธุ์เฉลี่ย 10.68 กิโลกรัม/ไร่ และราคาเฉลี่ย 45.51 บาท/กิโลกรัม จะพบว่า อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์และราคาเมล็ดพันธุ์ที่ค่อนข้างสูง ดังนั้นจึงควรมีการรวมกลุ่มในการผลิตพันธุ์ถั่วเขียวไว้ใช้เอง และควรใช้เมล็ดพันธุ์ตามอัตราที่ราชการแนะนำ เพื่อลดต้นทุนการผลิต

(3) รวบรวมและเชิญผู้มีประสบการณ์ มีภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังมาถ่ายทอดความรู้ให้แก่คนในชุมชน

(4) ผลิตถั่วเขียวที่มีคุณภาพ คำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ผลิต และผู้บริโภค รวมทั้งเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมโดยปริมาณความเสี่ยงการระบาดของศัตรูพืชก่อนการใช้สารเคมี และการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม (GAP)

2) ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(1) ผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรมากกว่าร้อยละ 50 ไม่มีความรู้เกี่ยวกับเชื้อราไรโซเปียม นอกจากนี้ยังพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการคลุกเมล็ดพันธุ์โดยเชื้อราไรโซเปียมและสารป้องกันกำจัดเชื้อราก่อนปลูก ทำให้ผลผลิตต่อไร่ต่ำ ดังนั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรมีการจัดอบรมให้ความรู้และสาธิตเทคโนโลยีต่างๆ เกี่ยวกับการผลิตถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังที่ทันสมัยอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเรื่องการใช้เชื้อราไรโซเปียมในการคลุกเมล็ด การป้องกันกำจัดศัตรูพืชแบบวิธีผสมผสาน เป็นต้น

(2) ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านการเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวในระดับมากที่สุดเรื่องราคา ดังนั้นผู้นำท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรมีบทบาทในการร่วมกำหนดราคา ร่วมกับเกษตรกร พ่อค้า ภาครัฐ และภาคเอกชน และจัดหาช่องทางการตลาดเพิ่มมากขึ้น

(3) ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมความรู้ด้านเทคโนโลยีการแปรรูปผลผลิต และเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะประเด็นภาครัฐควรส่งเสริมการแปรรูปถั่วเขียวเพื่อเพิ่มมูลค่า จึงดังนั้นภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมสนับสนุนเกษตรกรด้านเทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมในการแปรรูปผลผลิต เพื่อการเพิ่มมูลค่าของผลผลิตและเพิ่มรายได้

(4) ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมด้านวิธีการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร โดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมมาเยี่ยมในแปลงมากที่สุด ดังนั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมควรมีการเยี่ยมเยียนและติดตามการส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ข้อมูลและการให้คำปรึกษาตรงตามความต้องการของเกษตรกร

(5) ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรใช้เมล็ดพันธุ์ในอัตราที่สูง และซื้อเมล็ดพันธุ์จากท้องถิ่นราคาค่อนข้างสูง ดังนั้นเพื่อลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกร ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการผลิตและการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง

(6) ส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นปัจจุบันทันเหตุการณ์ รู้จักใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อการสืบค้นข้อมูล และนำมาปรับใช้ในการผลิตถั่วเขียวให้ได้คุณภาพ

(7) ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการปรับปรุงพันธุ์ถั่วเขียวให้มีคุณภาพ เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ด้านทานต่อโรคและแมลงศัตรูพืช และให้ผลผลิตต่อไร่สูง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6
The 6th STOU National Research Conference

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาการผลิต การแปรรูป และการตลาดในพื้นที่อื่น เพื่อเปรียบเทียบกับอำเภอปึงสามัคคี จังหวัดกำแพงเพชร
- 2) ควรขยายขอบเขตการศึกษาเพิ่มในระดับจังหวัด เขต และภาค เพื่อใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์ และนโยบายในระดับที่สูงขึ้น
- 3) ควรศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการรวมกลุ่มในการผลิตถั่วเขียว รวมถึงการตลาดถั่วเขียวของเกษตรกร

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2559). ระบบการรับสมัครเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการตามความต้องการของชุมชน เพื่อ
บรรเทาผลกระทบภัยแล้ง ปี 2558/59. สืบค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2559, จาก
<http://need.doae.go.th/login>
- _____. (2559). ระบบสารสนเทศการผลิตทางด้านเกษตรออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 30 มีนาคม 2559, จาก
<http://production.doae.go.th/home/index.php>.
- รัตนวรรณ รุณทัย พัฒนา สุขประเสริฐ และ อรวรรณ วงษ์วานิช. (2540). ความคิดเห็นของเกษตรกรในการปลูกพืช
ทดแทนข้าวนาปรัง จังหวัดสุพรรณบุรี. ว. เกษตรศาสตร์ (สังคม), 18: (1-10).
- วัชรินทร์ อุปนิสากร. (2540). การยอมรับเทคโนโลยีการปลูกถั่วเขียวฤดูแล้งของเกษตรกรในเขตโครงการส่งน้ำและ
บำรุงรักษาบรบือ จังหวัดชัยนาท. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์)).
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรเพชรบูรณ์ สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 2 กรมวิชาการเกษตร. (ไม่
ปรากฏปีที่พิมพ์). เทคโนโลยีการผลิตถั่วเขียวหลังนาอย่างถูกต้องและเหมาะสม. สืบค้นเมื่อ 28
กุมภาพันธ์ 2559, จาก www.doa.go.th/oard2/images/stories/pdf/or.pdf.
- สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร และสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2557). การศึกษาเศรษฐกิจสินค้าเกษตรเพื่อ
รองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (AEC) กรณีศึกษา : ถั่วเขียว สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์. สืบค้น
เมื่อ 1 มีนาคม 2559, จาก
[http://www.oae.go.th/download/research/2557/Greenbean_Myanmar56 .pdf](http://www.oae.go.th/download/research/2557/Greenbean_Myanmar56.pdf).
- สาทิส เวณจันทร์ และคณะ. (2555). สำรวจรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการใช้และการ
ผลิต เครื่องเก็บเกี่ยวถั่วเขียว. สถาบันวิจัยเกษตรวิศวกรรม กรมวิชาการเกษตร. สืบค้นเมื่อ 7 สิงหาคม
2559, จาก <http://www.doa.go.th/research/showthread.php?tid=446>.
- สุพรรณนา แสนสุข. (2547). การศึกษาเทคโนโลยีการผลิตถั่วเขียวที่เหมาะสมในระบบปลูกพืชที่มีข้าวเป็นพืชหลัก
ในจังหวัดพิษณุโลก. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6
The 6th STOU National Research Conference

อดิศักดิ์ เรืองวงษ์. (2558). ถั่วเขียว...พืชทางเลือกสู่ภัยแล้ง. วารสารวิชาการปริทัศน์ 23 (12) ธันวาคม 2558 .
สืบค้นเมื่อ 9 มีนาคม 2559, จาก www.pandinthong.com/data/news/file/th/581200000028.pdf.

